

УДК 378.011.3.091.279.7-051:54

Криворучко Аліна Валеріївна

Кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедра хімії та методики викладання хімії

Полтавський національний педагогічний університет ім.В. Г. Короленка
м.Полтава, Україна
alinkryvoruchko2@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Анотація. У зв'язку новими стратегіями розвитку освіти, змінами підходів до навчання загалом й оцінювання зокрема, мають діяти інші вимоги щодо професійної підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. На основі використання комплексу взаємопов'язаних теоретичних методів доведено, що формування відповідної готовності потребує створення в педагогічному університеті освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Наблизити практичну підготовку студентів до умов, аналогічних майбутній професійній діяльності, доцільно через уведення та використання в процесі навчання студентів форм та методів оцінювання, взаємопов'язаних з формами та методами оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії. Формування практико-орієнтованих знань, умінь та досвіду з оцінювання потребує здійснення у вищій школі педагогічної підтримки контрольної-оцінювальної діяльності студентів під час занять і в позанавчальній роботі, чому сприятиме співробітництво студентів з викладачами та вчителями хімії, наставництво, педагогічне консультування, створення творчих груп.

Ключові слова: оцінювання, навчальні досягнення учнів, майбутній учитель хімії, педагогічні умови, форми, методи

Вступ. У сучасних умовах учитель хімії повинен якісно оцінювати навчальні досягнення учнів відповідно до сучасних тенденцій в освіті (упровадження особистісно-орієнтованого, компетентнісного й діяльнісного підходів, комплексний підхід у оцінюванні, індивідуалізація оцінювання, якісне та кількісне оцінювання, диференціація оцінювання, новітні форми та методи оцінювання, орієнтація на збереження психічного й фізичного здоров'я школярів, зміна позицій та взаємовідносин між учасниками оцінювального процесу). Необхідність реалізації нових стратегій розвитку освіти в Україні (людиноцентризм, особистісно-орієнтований, компетентнісний, діяльнісний підходи до навчання загалом й оцінювання зокрема), вимог загальноосвітньої школи до вчителя, здатного реалізувати сучасні тенденції в оцінюванні навчальних досягнень учнів входить у суперечність з існуючою практикою підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень школярів, відсутністю науково обґрунтованих педагогічних умов підготовки студентів до цієї діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури показав, що в достатній мірі досліджені різні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя хімії, зокрема, і до оцінювання навчальних досягнень учнів в роботах Н. Буринської, О. Бабенко, Л. Величко, С. Калаур, Н. Лукашової, О. Максимова, Ю. Романенко, В. Старости, Н. Чайченко, О. Ярошенко та ін. Однак за всієї значущості проведених досліджень, їх внеску в розвиток теорії та практики професійної освіти проблема підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів вивчена недостатньо, відсутні спеціальні дослідження, що формують цілісне уявлення про педагогічні умови відповідного процесу підготовки. Це вказує на необхідність виявлення педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Для обґрунтування педагогічних умов, що найкращим чином сприяли підготовці майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, використано праці Т. Бережинської, В. Бобрицької, І. Гавриш, С. Калаур, Л. Кутепової, І. Пальшкової, О. Пехоти та ін.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Завдання дослідження. Виявити педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Методи дослідження: теоретичні – системно-структурний аналіз філософської, психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з проблеми дослідження для визначення сутності й уточнення змісту педагогічних умов; вивчення навчально-методичних та нормативних документів, узагальнення та систематизація педагогічного досвіду викладачів вищих навчальних закладів і власного досвіду автора з обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до оцінювальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення досвіду вітчизняних вищих навчальних закладів дозволило виявити проблеми підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів: вимагає оновлення зміст підготовки у зв'язку зі змінами, які за останні роки відбулися в оцінюванні навчальних досягнень учнів; потребують теоретичного обґрунтування методика та педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів для успішного виконання функцій вищої школи з формування відповідної готовності студентів. У процесі наукового пошуку з'ясовано, що ефективність підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів залежить від умов, у яких вона проводиться. У дослідженні під педагогічними умовами розуміємо систему заходів та впливів змісту, форм, методів, педагогічних засобів навчання, необхідних для підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів потребує створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, спрямованої на формування у студентів розуміння значення теоретичних знань, набуття практичного досвіду з організації та здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів

для розв'язання проблем та педагогічних ситуацій, що виникають у навчальному процесі, для набуття й розвитку здатності використовувати отримані знання в практичній діяльності.

Освітнє середовище в педагогіці розглядається як необхідна умова розвитку та діяльності особистості, що передбачає зміну організації освітнього процесу, модернізацію освіти та її змісту, удосконалення професійної компетентності викладачів шляхом опанування інноваційними технологіями навчання, науково-дослідницькими видами діяльності [1]. Ефективність розв'язання досліджуваної проблеми залежить від пошуку підходів до побудови освітнього середовища у виші. Таким, на нашу думку, можуть бути, зокрема, інтеграційний та практико зорієнтований, які здатні забезпечити наступність, тісний взаємозв'язок і взаємодоповнюваність теоретичної і практичної підготовки студентів.

Інтеграційний підхід розуміємо як процес поєднання, результатом якого є досягнення єдності й цілісності, узгодженості всередині системи, що ґрунтується на взаємозалежності окремих спеціалізованих елементів. Тому інтеграцію діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки розглядаємо як процес удосконалення навчального процесу підготовки студентів, результатом якого є становлення цілісного та діяльнісного освітнього середовища, що забезпечує формування компетентної особистості. При інтегративному підході до визначення змістового компонента навчання ми виходили з того, що інтеграція здійснюється за допомогою системи міжпредметних зв'язків розгляду основних груп (блоків) знань з оцінювання навчальних досягнень школярів на різних рівнях. Структурна організація вивчення груп (блоків) знань, основними елементами якої є змістова, діяльнісна, педагогічна і контролююча частини представлена на рис. 1.

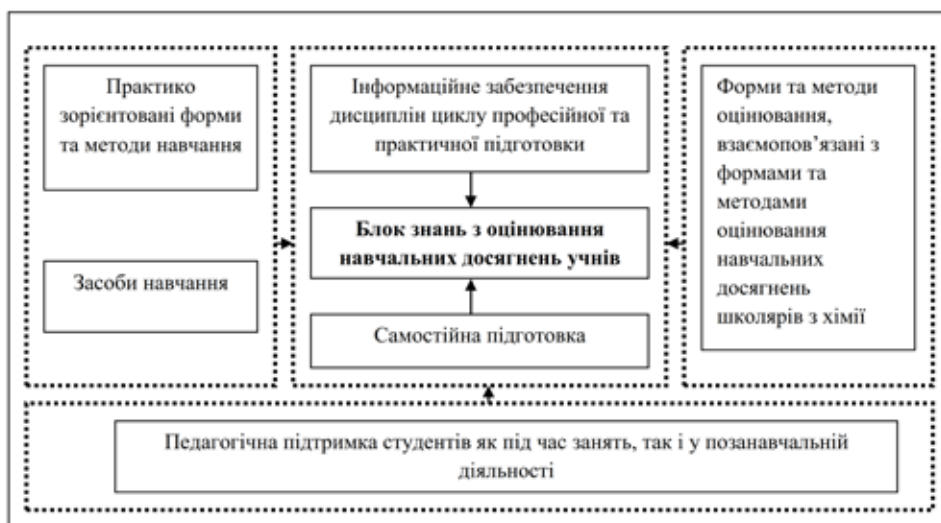

Рис. 1. Структурна організація вивчення груп (блоків) знань з оцінювання навчальних досягнень учнів

Модернізація системи підготовки майбутнього вчителя хімії на основі інтеграційного підходу зумовлює необхідність застосування нових підходів до розвитку професіоналізму педагогів. Основними стають практико зорієнтовані форми та методи навчання, в основі яких – створення проблемних ситуацій, активна пізнавальна діяльність, що розширює можливості інтеграції знань, формує у студентів уміння переносити знання з однієї галузі в іншу, стимулює практичну та рефлексивну діяльність. Практико зорієнтовані форми та методи навчання є основою для реалізації практико зорієнтованого підходу. Під практико зорієтованим підходом у професійному навчанні розуміємо орієнтацію змісту, форм і методів педагогічного процесу на формування в майбутніх педагогів практичних навичок роботи [2].

У ході дослідження ми виходили з припущення, що введення практико зорієтованих форм та методів підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів уможливить створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Це дасть змогу забезпечити професійну спрямованість підготовки, орієнтовану на набуття необхідних психолого-педагогічних, фахових, методичних компетентностей, доповнити та структурувати навчальний матеріал основних курсів психолого-педагогічної, хімічної, методичної під-

готовки, що відповідає сучасним вимогам і тенденціям оцінювання навчальних досягнень школярів, створити процесуальне підґрунтя для формування оцінювальних умінь під час занять і в позанавчальній роботі, у ході педагогічної практики, налагодити системний зв'язок викладачів університету зі школою, проектувати індивідуальну траєкторію розвитку майбутнього вчителя хімії, активізувати співпрацю учасників освітнього процесу, спонукати студентів до створення індивідуальних освітніх продуктів для оцінювання навчальних досягнень учнів тощо. У зв'язку зі сказаним використовувалися види і форми організації практичної підготовки, зокрема лекції (проблемна лекція, лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція з розбором конкретних ситуацій, лекція-прес-конференція, лекція-консультація), практичні, лабораторні заняття, майстер-класи, творчі групи, консультації (індивідуальні, групові), самостійна та індивідуальна робота, науково-дослідницька діяльність, педагогічна практика тощо; методи навчання, передовсім портфоліо, тематичні та ситуативні дискусії, діалоги, «круглий стіл», «мозковий штурм», кейс-метод, проблемні завдання, відвідування, перегляд та аналіз відеоуроків учителів хімії та студентів-практикантів, обмін досвідом, рольові ігри, ділові ігри, мікрОВикладання, метод проектів тощо.

Наблизити практичну підготовку студентів до умов, аналогічних майбутній професійній діяльнос-

ті, доцільно через уведення та використання в процесі підготовки студентів форм та методів оцінювання, взаємопов'язаних з формами та методами оцінювання навчальних досягнень школярів з хімії. Обґрунтування необхідності вказаної умови пов'язуємо з потребою забезпечення зростання пізнавальної активності студентів, формування їхніх знань, умінь та практичного досвіду з використання форм та методів оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії. Такий підхід дає можливість майбутнім фахівцям безпосередньо відчувати на собі особливості їх застосування. Основну увагу звертаємо на новітні: самооцінювання та взаємооцінювання, рейтинговий метод оцінювання, портфоліо, метод експертної оцінки, метод проєктів, тестування, інтерактивні та ігрові методи оцінювання, кей-метод тощо. Реалізовані в комплексі форми та методи під час підготовки майбутніх учителів хімії сприяють розв'язанню таких основних завдань: підвищення ефективності процесу навчання у вищій школі; стимулювання активної навчальної та самостійної діяльності; індивідуалізація та диференціація процесу навчання; усвідомлення сутності оцінювальної діяльності й значення форм та методів оцінювання в ній; розвиток професійної здатності до вибору й аналізу різних форм та методів оцінювання з позиції їхньої методичної доцільності в конкретних умовах навчання; набуття практичного досвіду використання форм та методів оцінювання у професійній діяльності; передача функцій оцінювання студентові шляхом включення його в процес оцінювання; формування рефлексивних умінь: аналіз, оцінювання, корекція результатів своєї діяльності; аналіз роботи учнів з метою корекції діяльності в майбутньому.

Формування практико-зорієнтованих знань, умінь та досвіду з оцінювання потребує здійснення у ВНЗ педагогічної підтримки контрольно-оцінювальної діяльності студентів під час занять і в позанавчальній роботі, чому сприяє співробітництво студентів з викладачами та вчителями хімії, наставництво, педагогічне консультування, створення творчих груп. Переваги таких форм організації педагогічної підтримки контрольно-оцінювальної діяльності проявлялися багатогранно. Студент мав реальну можливість зайняти активну, суб'єктну позицію (здійснювати самонавчання, взамонавчання, систематичне визначення помилок, їх попередження, корекцію та самокорекцію, відстеження й самоперевірку про-

цесу становлення оцінювальних навичок та умінь як компонентів професійної компетентності, визначення професійних потреб, інтересів, запитів, цілей та труднощів). Такі форми педагогічної підтримки мали великий навчальний потенціал (були формою спілкування, способом передачі та обміну педагогічним досвідом, джерелом з'ясування особливостей майбутньої професійної діяльності; здійснення науково-дослідницької діяльності на високому рівні); у студентів з'явилася можливість більшого варіювання форм та методів підготовки, що забезпечували свободу їх вибору і самовираження, стимулюючи до творчого мислення. Яскраво проявилася розвиваюча їх роль (удосконалювалися знання, уміння, навички, механізми самоконтролю, самооцінки й рефлексії, формувалася досвід) та виховна функція (систематична взаємодія з викладачами, наставником вимагала від студента відповідальності, старанності, дисциплінованості, самокритичності).

Урахування визначених педагогічних умов та їх єдність ефективно впливає на формування готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Виявлено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Доведено, що формування відповідної готовності потребує створення в педагогічному університеті освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Наблизити практичну підготовку студентів до умов, аналогічних майбутній професійній діяльності, доцільно через уведення та використання в процесі навчання студентів форм та методів оцінювання, взаємопов'язаних з формами та методами оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії. Формування практико-зорієнтованих знань, умінь та досвіду з оцінювання потребує здійснення у ВНЗ педагогічної підтримки контрольно-оцінювальної діяльності студентів під час занять і в позанавчальній роботі, чому сприятиме співробітництво студентів з викладачами та вчителями хімії, наставництво, педагогічне консультування, створення творчих груп. Подальші дослідження вбачаємо в аналізі педагогічних умов, що обґрунтовуються зарубіжними науковцями.

References

1. Karapuzova, N.D. Innovatsiynе seredovyshe yak faktor profesiynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Innovative environment as a factor in the training of future primary school teachers]. In *Innovatsiini tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi vchytelia trudovoho navchannia: problemy teorii i praktyky – Innovative technologies in vocational teacher training: problems of theory and practice: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 153-158). Poltava: PDPU im. V.G.Korolenka [in Ukrainian].
2. Palshkova, I.O. (2004). Teoretychni zasady zastosuvannia praktyko-orientovanoho pidkhodu pry formuvanni profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnikh pedahohiv [Theoretical principles of application of the practice-oriented approach in the formation of the professional pedagogical culture of future teachers]. In *Visnyk Kyivskoho mizhnarodnoho universytetu [Scientific Herald of Kiev International University. Series: «Pedagogy»]*, 5, 174-185 [in Ukrainian].

Список використаної літератури

1. Карапузова Н. Д. Інноваційне середовище як фактор професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / Н. Д. Карапузова // Інноваційні технології у професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – Полтава, 2008. – С. 153–158.
2. Пальшкова І. О. Теоретичні засади застосування практико-орієнтованого підходу при формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів / І. О. Пальшкова // Вісник Київського міжнародного університету. Сер.: Педагогічні науки : зб. наук. статей. – КиМУ, 2004. – Вип. 5. – С. 174–185.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2018 р.

Стаття прийнята до друку 18.04.2018 р.

Криворучко Алина Валерьевна
кандидат педагогических наук, старший преподаватель
кафедра химии та методики преподавания химии
Полтавский национальный педагогический университет им.В.Г.Короленка
г.Полтава, Украина

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ХИМИИ К ОЦЕНИВАНИЮ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ УЧАЩИХСЯ

Аннотация. Теоретический анализ проблемы в педагогической теории и практике показал наличие необходимости подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся с учетом специфики деятельности учителя химии, обусловленные современными тенденциями в оценивании. Цель статьи заключается в теоретическом обосновании педагогических условий подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся. На основе использования комплекса взаимосвязанных теоретических методов научно обоснованы педагогические условия подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся: создание образовательной среды, благоприятной для интеграции деятельности преподавателей дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки; применение в процессе подготовки студентов форм и методов оценивания, адекватных современным формам и методам оценивания учебных достижений школьников по химии; обеспечение педагогической поддержкой контрольно-оценочной деятельности студентов во время аудиторной и внеаудиторной работы.

Ключевые слова: методика, подготовка будущего учителя химии, подходы, условия, формы, методы, средства.

Kryvoruchko Alina
Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Senior Lecturer
Department of Chemistry and methods of Training Chemistry.
Poltava National University named after V.G. Korolenko
Poltava, Ukraine

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FUTURE CHEMISTRY TEACHERS TRAINING TO THE EVALUATION OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF STUDENTS

Abstract. Pedagogical conditions of the future Chemistry teachers training to the evaluation of educational achievements of students are identified: creating an educational environment conducive to the integration of disciplines teachers Cycle professional and practical training; introduction and use in preparing students forms and methods of assessment related to modern forms and methods of assessment of student achievements in chemistry; providing educational support control and assessment of students during classes and extracurricular work. The article is devoted to the approach to improving pedagogical conditions of preparing the future teacher of chemistry for evaluation, which aims to improve the practical orientation of learning. This process will only be off active provided it is a targeted, specifically organized, systematic process that takes into account the requirements put forward today for future chemistry teacher. Features Pedagogical conditions of the future Chemistry teachers training to the evaluation of educational achievements of students that meets modern requirements and trends evaluation of educational achievements of students; of practice-oriented training of students in lectures, seminars, practical laboratory exercises, consultations, independent and individual work, research activities, teaching practice, workshops, meetings, work groups of teachers and students in the course of working with mentors, etc.) and the integrated use of teaching methods, methods of organization and implementation of teaching and learning of (verbal, visual and practical) methods of stimulating interest in learning and motivation training and learning activities (discussion, problem-situational, simulation); methods of control, and self-reflection; measures to promote the use of interest in the planning and organization of the evaluation (portfolio, project training, information and computer tools, etc.).

Key words: evaluation of educational achievements of students, future teacher of Chemistry, conditions, approaches, pedagogical conditions, forms, methods, means.